

Uskontojen synty ja kehitys

Porvarilliset uskonnon syntymisen selostajat sanovat uskonnon syntyneen kahdellakin eri tavalla. Toiset selittävät uskonnon syntyneen luonnosta, sillä luonto oli yleensä kaikin tavoin salaperäinen alkuperäisellä villiasteella oleville ihmisille. Toiset väittävät, että uskonto on lähtöisin ihmisyksilöstä, syystä, että ihmisellä on ruumis ja henki sekä, että henki on riippumaton ruumiista ja että siinä on aina asunut, piillyt salainen "aavistus" jumalasta ja itsensä kuolemattomuudesta.

Mutta kun lähdemme tarkastamaan uskontojen historiallista syntyä, niin me tulemme selville siitä, että uskonto on lähtöisin vissiltä yhteiskunta-kehitysasteelta, määrätyistä yhteiskunnallisista suhteista. Kun katselemme raakalaisasteella ihmiskuntaa, niin me huomaamme, että ihmiset silloin elivät ja toimivat yhdessä suunnittelematta ja harkitsematta mitään toimintaansa edeltäpäin. He eivät tunteneet silloin vielä itseään ihmisiksi, saatikka sitten jumalan kuviksi, joiksikin yliluonnollisiksi olijoiksi. Heidän elämänihanteensa, jos sitä siksi voi sanoa, oli siinä, että he söivät ja elivät aivan niinkuin luonto määräsi, se on, kuin muut korkeimmat eläimet, lähimmät sukulaisensa apinat. Kun hedelmät ja muut kasvikset kypsyivät, niin ne aivan kuin olisivat tahtoneet puusta pudotessaan ilmoittaa ihmisille, että ne ovat valmiit syötäväiksi ja niin yleensä koko luonto johti näitä ihmisiä ja heidän toimintaansa. Näimme, että näillä ihmisillä ei ollut vielä uskontoa tai henkistä elämää, se oli yleen

luontoon ja luonnon voimiin suoraanaisesti, kuten eläimet, peläten niitä luonnon voimia, joihin nähdessä heillä oli ikäviä kokemuksia, kuten vaarallisia petoja ym. ja päin vastoin.

Myöhemmin syntyi alkuperäisten ihmisryhmäin, sukujen kasvaessa ja lisääntyessä kaksi unta e-linkeinoa, nimittäin maanviljelys ja karjanhoito, sekä niiden moninaiset työt ja tarpeet, jotka nyt synnyttivät ihmisten ennen yhtenäisessä taloudellisessa toiminnassa jakautumisen. Töiden suunnittelemisessa ja järjestämisessä suvun tarpeiden laskemisessa y. m. asioissa käy nim. persoonallinen johto välttämättömäksi, suvun jäsenten enemmistö joutuu suorittamaan n. k. toimeenpanevan, nim. ruumiillisen työn. Näin kun nämä suvun johtajat (Patriarkat) tekivät yhä vähemmän näkyvää ruumiillista työtä, toimintansa johtamisensa ja käskemisensä perustuen nim. tiedoille ja kokemuksen muistamiselle, eikä ruumiillisille voimille, niin luonnollisestikin tämä oli suvun jäsenille jotain salaperäistä, jota he eivät voineet nähdä eikä käsin siihen koskea, kuten hänen ruumiiseensa. Näin syntyi käsitys hengestä, hallitsevasta ihmishengestä, ihmisessä asuvasta haltijasta, joka pani ruumiin kaikki näkyvät voimat (tässä suvun jäsenten) liikkeelle.

Ihmisillä on ollut aina tapana selittää tuntematon ilmiö tunnetun avulla. Kun ihminen tällä asteella, vaeltavana maanviljelijänä ja päimentolaisena joutui yhä enemmän kiinnittämään luonnon ilmiöihin, erityisesti sen liikkuviin, kehittyviin ilmiöihin huomiotaan, niin ko-

ettaessaan päästä selville niiden liikkumisen syistä, hän joutui pakostakin vastaamaan yhteiskuntaelämässään tekemänsä havainnon mukaisesti, se on, että koska hän itse liikkui patriarkan hallitsevan hengen pakosta, niin samoin jokainen kivi, kasvi, petoeläin, pilvi, yleensä kaikki näkemänsä luonnon esineet liikkuivat niissä piileväin omain haltijainsa käskystä, esineiden henkien pakosta. Että nämä esineissä piilevät haltijat kuviteltiin samanlaisiksi kuin suvun hallitsija, patriarkka oli, sitä todistaa vielä seuraaviksi alkuaikain fetichinististen uskontojen yleinen piirre. Suvussa patriarkka pani sen jäsenet itseään palvelemaan ja tottelemaan käskemällä, ja tämä käskeminen tiedetään tapahtuneen, varsinkin tärkeimmissä tehtävissä suurilla juhlallisuuksilla ja kaikenlaisilla salaperäisillä tempuilla. Näin alettiin uskoa, että jos vain päästiin selville niistä salaperäisistä voimasanoista, joita patriarkka oli käyttänyt, niin voidaan saada kaikki esineet liikkeelle vieläpä palvelemaankin itseään. Näin syntyi kaikenlainen loihdiminen, rukoukset ja kiroukset, joiden ihmeitä tekevään voimaan usko oli suuri, mutta meille nykyajan taikauskosta vapautuneille ihmisille perin naurettava. Silloisten ihmisten suuruudenhulluudella ei ollut mitään rajaa.

Myöhemmin heissä syntyi pelko toisia esineiden henkiä kohtaan ja kunnioitus toisia kohtaan. Niitä alettiin lepyttää, niiden edessä madella, kuten suvun haltijain edessä täytyi tehdä ja niin kehittyi vähitellen haltijausko (fetiismi), jota vielä on tavattoman paljon m. m. kaikissa niissä ihmisissä, jotka sokeasti uskovat raamattuun ja mustakaapujen uskottamiin loruihin enkeleistä, piruista, jumalista ja e-

päjumalista. Täten yhteiskuntataloudellisen kehityksen vaikutuksesta syntyi ensimmäinen uskonto ja käsitys "jumalista", vaikka ne kyllä tällä asteella vielä asuivat koko lähellä ihmistä: pilvissä, kivissä, kannoissa, puissa, puroissa, joissa, metsissä, eläimissä ja kaikessa, minkä nämät ihmiset huomasivat liikkuvan tai omaavan jostain elämää ja oli näitä jumalia niitä vastaavasti myös sitä useampia. Sitävastoin nykyään ne asuvat keisareissa, papeissa ja näkymättömänä ylhäällä taivaassa ja niiden virallista lukumäärää on koetettu rajottaa, ainakin arvoasteisiin järjestää.

Tästä ensimmäisestä alkuperäisestä uskonnosta ovat vähitellen kaikki nykyään vallalla olevat eri uskonnot sitten vuosituhansien kuluessa kehittyneet ja kehkeytyneet kuin eriväriset langat lankavyyhdistä taloudellisen kehityksen mukana ja sen vaikutuksesta. Sitä mukaa kun yhteiskuntaelämä on jakanut ihmisyksilöt eri luokkiin, sitä mukaa ovat jumalatkin jakautuneet ylhäisiin, joita on vähän ja alhaisiin, joita on legio. Me näemme myöskin miten heimojen ja kansojen jumalat ovat toisilleen joko hyviä tai pahoja, riippuen siitä mikä heimo tai kansa niitä kulloinkin tittelöi. Esim. Israelilaisten jumala (Jehova) oli heidän mielestään ihväsydäminen, tosin toisinaan ankara jumala israelilaisille, mutta oikea paholainen muille. Käsitys Israelin jumalanhyvyydestä heille itselleen johtui siitä, että he elivät vielä sellaista heimoelämää, jolloin kansan ja sen johtajan suhteet olivat vielä isälliset ja läheiset, he eivät nähneet johtavassa patriarkassaan muuta kuin hyvää — samaa siis jumalassaan. Suuri osa Venäjän kansasta elää siinä vanhassa uskossa, että Keisari ja

papisto edustavat jumalaa maallisesti personoituna ja nöyrästi palvelevat näitä molempia. Keskiajalla katolisen kirkon jumaluusysteemi, miekkaa heiluttavine taivaan kuninkaineen, ulkoisine hovilaisineen ja apulaisineen ei ollut itse asiassa muuta, kuin pirstoiksi mennyt Rooman maallinen keisari-valta, jonka keskiajan riistäjäluokka nosti pilvien taakse, josta käsin sitten sen hallitus tuli salaperäisemmäksi ja paljon voimakkaammaksi, mutta tarvitsi samassa välikäsiin kaikenlaiset taivaan (riistäjä-luokan) agentit. Sitä mukaa kun vanhalla ajalla pienet heimovaltiot kasvoivat keskinäisten taistelujen ja vallotusten kautta suuremmiksi, niin niiden päälliköistä tuli mahtavia kuninkaita, lopulta itsevaltaisia suurkuninkaita lukuisine alakuninkaineen ja vastaavasti silloin heimojumalasta, tavallisesta isällisestä haltijasta kehittyi mahtava taivaallisen valtakunnan kuningas ja lopulta taivaitten ylijumala, alaisinaan kaikenlaisia alempien kansojen pikkujumalia. Nykyään ovat jumaludet niin laajoja, kuin valtakunnatkin.

Mutta todistaaksemme meille vielä tarkemmin, että uskonnot ovat kehittyneet taloudellisen kehityksen mukana, on meille vielä nykyään nähtävissä kansoja, joilla ei ole käsitystä ylikuonnollisista hengistä, tai muista jumalista, ja kuitenkin heillä on unikuvia, samoin luonto heidän ympärillään on salaperäinen, joten olisihan näille pitänyt syntyä uskonto. Sitä ei kuitenkaan ole heille syntynyt, eikä synny ennenkuin vasta silloin kun kehittyvät vastaavalle talousasteelle tai sivistyneiden kansojen johtajat papit ja näiden agentit lähetys-saarnaajat lähtevät näille "jumalatomille" synnyttämään uskontoa ja

jumalia. Kun jonkun maan hallitsija kapitalistiluokan edustajana haluaa laajentaa valtaansa niin kutsuttuihin "pakanamaihin" ja saada sen maan rikkaudet käsiinsä ja siellä olevat ihmiset tuottamaan ne hänelle, niin ensimmäinen tien raivaaja on "pappi", jota tavallisesti seuraa sotamies ja lopulta kauppias, joten tästäkin käy selvile, kuinka läheisessä yhteydessä on uskonto taloudelliseen elämään. Erityinen piirre uskonnossa on siis se, että ne ovat olleet vallassaolevan luokan hallitsemisen ja riistämisen henkinen ilmaisumuoto ja uskonnolliset laitokset, kirkot ja kirkkokunnat hallitsevan luokan hallitsemislaitoksia. Kaikkina aikoina ovat hallitsevan luokan ylimmät edustajat, kuninkaat ja kuningattaret tajunneet ja joskus ilmaiseetkin sen, kuten Englannin kuningatar Elizabeth, joka kutsui Englannin papistoa "viuluikseen", jotka hän panee soimaan ja soittamaan kansan korvaan kuningattaren tahdon, sellaisella tavalla, että sitä totellaan.

Samoin olemme nähneet, että kaikki ne eri uskonnolliset taistelut joita on käyty yhteiskunnan eri kehitysasteilla, eivät ole olleet muuta kuin luokkataistelua — taistelua vallassa olevien ja alistettujen välillä, lahkolaisliikkeet edustaen aina niitä sorrarolaisia luokkia, jotka ovat nousseet sortajiaan vastaan kapinaan.

Mutta kehitys menee eteenpäin. Uudenajan teollisuustyöväestöltä katoaa uskonto, ja se katoaa sentähden, että papit ovat jo kyllin kauan valehdelleet ja pettäneet työväestöä, se on, heidän valeensa ovat niin paksuja, että kapitalistinen koneteollisuus, joka vaatii luonnontieteiden kehitystä, luonnonvoimien yhä tarkempaa tuntemista, ei enään sitä siedä. Porvarien oma

kehitys hävittää uskonnot. Porvariluokka rappeutuessaan sitäpaitsi käy taikauskoiseksi ja itse paljastaa kehityksen pakosta uskonnon tyhjyyden. Kun salaperäisyys häviää yhteiskunnasta, ja kun työvä-

estö on määräämässä, niin järjestävät kuin toimeenpanevatkin työn, ja kun luokat häviävät niin häviää uskontokin niiden mukana.

Olga Fast.

Työväen-Opistolla 1913.

Piirteitä suomalaisesta sosialistisesta liikkeestä Amerikassa

Viime vuosina on keskuudessamme yhä useammin syvennytty sosialismin periaatteisiin. Se on johdannut erinäisiin "suuntaväittelyihin", joissa on tullut tarkemmin selvitellyksi monta sangen hyödyllistä asiata. Sikäli, mikäli väittely on koskenut S. S. järjestöä, on siinä pääpaino pantu eri "suuntien" muodon ja luonteen selvittelyyn, jota vastoin niitä synnyttävien syiden tutkiminen on jäänyt mielestäni miltei kokonaan unohtuiksi. On jo aika kajota siihenkin puoleen asiasta. Sitä tehdessä on välttämätöntä tutustua pääpiirteissään niihin mielipiteisiin, joita suomalaisilla on siirtyessään tähän maahan; niihin oloihin, joiden alaisiksi he täällä joutuvat; sekä niihin syihin, joiden vaikutuksesta suomalainen sosialistinen liike on syntynyt ja kehittynyt.

Ryhmytykset

Amerikkaan siirtyneet suomalaiset jakaantuvat pääsiallisesti kolmeen ryhmään: maalaisiin, käsityöläisiin ja tehdastyöläisiin.*) -- joukossa on tosin n. s. sivistyneitäkin, "akademikkoja", mutta heitä on niin pieni osa, että mielestäni ei kannata heitä

eri ryhmäksi laskea —. Maalaiset voi vielä jakaa kahteen osaan: pikkuomistajiin ja maalaistyöläisiin.

Suomen taloudelliset olot, pikkuomistuksineen, verrattuna esim. tämän maan omistusoikeusoloihin, eivät ole vielä pystyneet läheskään kaikilta työläisiltä repimään yksilöllisiä rikastumishaaveita. Maalaiset renkimiehestä velkaiseen pikkuomistukseen saakka ovat odottaneet ja odottavat vieläkin jotakin "onnenpotkausta", jonka avulla pääsisi itsenäisesti turpeeseen käsiksi, tarvitsematta olla toisen orjana — palvelijana — tai toisen ryöstettävänä — torpparina — tai velkakuorman alla olevana talollisena. Käsityöläisissä taas on ollut vallalla ja on osaksi vieläkin, vanhoilta ammattikunta-ajoilta periintyneenä vahva "mestareeraamis"-halu. Itsenäiseksi mestariksi, liikkeenharjoittajaksi, pääseminen on siksi viedäkötelevää, että miltei poikkeuksetta jokainen käsityöläinen unohtuu sitä haaveilemaan. Puuttuu vaan tarpeellinen pääoma. Kumpi saisi sen jostakin, niin muutoin kyllä asia olisi selvä. Eiköhän jokin "onni" minuakin vielä potkase, tuumitaan ja — odotetaan. Eivätkä tehdastyöläisetkään ole varsin vapaita tästä "onnenpotkasemis"-haavei-

*) Tähän ryhmään kuuluvat kaupunkilais-sekatyöläiset — ammatittomat.